

(กสม. แถลงข่าวเด่นประจำสัปดาห์ ครั้งที่ 28/2569)

กสม. ตรวจสอบกิจการฟาร์มไก่ อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่ ส่งกลิ่นเหม็นรบกวนประชาชนกว่า 10 ปี

หน่วยงานพิจารณาไม่ต้อใบอนุญาตหากไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้

- ชี้กรณีพนักงานสอบสวนตำรวจภูธรยะลาตรวจเก็บดีเอ็นเอเด็กจากเหตุระเบิดเป็นการละเมิดสิทธิเด็ก

และ ดร. ลบข้อมูลและวางแผนปฏิบัติคุ้มครองสิทธิเด็ก

- มีหนังสือด่วนที่สุดถึงนายกฯ ขอให้ทบทวนการยุบเลิกธนาคารที่ดิน

และปรับปรุงกลไกการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านที่ดินของประเทศ

วันศุกร์ที่ 7 สิงหาคม 2569 เวลา 10.30 น. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) โดยนายวัส ติงสมิตร ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และนายบุญเกิด สมนึก ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ แถลงข่าวเด่นประจำสัปดาห์ ครั้งที่ 28/2569 โดยมีวาระสำคัญ 3 วาระ ดังนี้

1. กสม. ตรวจสอบกิจการฟาร์มไก่ อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่ หลังประชาชนร้องเรียนส่งกลิ่นเหม็นรบกวน นานกว่า 10 ปี หน่วยงานพิจารณาไม่ต้อใบอนุญาตหากไม่สามารถแก้ไขปัญหาเหตุเดือดร้อนรำคาญได้

นายวัส ติงสมิตร ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเปิดเผยว่า คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ได้รับเรื่องร้องเรียนเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2568 ระบุว่า การประกอบกิจการฟาร์มเลี้ยงไก่ไข่ของบริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง (ผู้ถูกร้องที่ 1) ในพื้นที่อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งจดทะเบียนจัดตั้งบริษัทมาตั้งแต่ปี 2557 ได้ส่งกลิ่นเหม็นสร้างความเดือดร้อนรำคาญแก่ชุมชนรอบบริเวณฟาร์ม โดยประชาชนในเขตหมู่ที่ 6 และ 8 ตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง ต้องทนดมกลิ่นเหม็นมานานกว่า 10 ปี แม้จะมีผู้ร้องเรียนต่อเทศบาลตำบลบ้านกลาง (ผู้ถูกร้องที่ 2) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายครั้ง แต่ไม่ได้รับการแก้ไขปัญหา จึงขอให้ตรวจสอบ

กสม. ได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงจากทุกฝ่าย หลักกฎหมาย และหลักสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องแล้ว ปรากฏว่า การประกอบกิจการของฟาร์มเลี้ยงไก่ไข่แห่งดังกล่าวเป็นระบบปิดที่ได้รับการรับรอง หรือการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการใช้เทคโนโลยีซึ่งคาดว่าจะมีประสิทธิภาพในระบบบำบัด ป้องกันกลิ่น แต่ยังคงสร้างผลกระทบปัญหาเรื่องกลิ่นเหม็นต่อประชาชนโดยรอบ จึงเชื่อได้ว่ามาตรการจัดการ กลิ่นเหม็นของฟาร์มไก่ไข่ไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะแก้ไขปัญหาผลกระทบได้ทั้งหมด เนื่องจากฟาร์ม มีขนาดใหญ่ เลี้ยงไก่จำนวนมากถึง 1.8 แสนตัว อีกทั้งยังอยู่ใกล้ชุมชน ฟาร์มจึงต้องมีมาตรการป้องกันผลกระทบในระดับที่เข้มงวดอย่างมาก

ส่วนเทศบาลตำบลบ้านกลาง แม้จะได้รับเรื่องร้องเรียนและตรวจสอบข้อเท็จจริงทุกครั้ง พร้อมให้คำแนะนำในการแก้ไขปรับปรุงระบบบำบัดป้องกันกลิ่น ผ่นละออง และเสียง จากการประกอบกิจการฟาร์มไก่ไข่แล้วก็ตาม แต่ด้วยเหตุที่ระยะทางของฟาร์มไก่อยู่ใกล้กับชุมชนมาก และมาตรการที่มีอยู่ไม่อาจป้องกันผลกระทบที่เกิดขึ้นได้ ผู้ร้องและประชาชนที่อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียงจึงยังคงได้รับผลกระทบมาต่อเนื่อง

และเมื่อพิจารณาแนวคำพิพากษาเกี่ยวกับเหตุรำคาญจากการประกอบกิจการเลี้ยงไก่ของศาลปกครองสูงสุดที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นต้องพิจารณาเรื่องระยะห่างของสถานที่ประกอบกิจการเลี้ยงไก่ตามคำแนะนำของกรมการสาธารณสุข เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและไม่ก่อเหตุรำคาญ ประกอบกับเทศบาลตำบลบ้านกลางไม่ได้ออกคำสั่งแก้ไขปัญหาเหตุรำคาญให้แก่ประชาชนตามข้อร้องเรียน จึงเป็นการดำเนินการที่ล่าช้าไม่สามารถแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนจนเป็นที่ยุติได้

กสม. เห็นได้ว่าปัญหาการกลั่นแกล้งจากการประกอบกิจการของฟาร์มไก่ไข่ (ผู้ถูกร้องที่ 1) ส่งผลกระทบต่อการใช้สิทธิในการดำรงชีวิตในสิ่งแวดล้อมที่ดี และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดีของประชาชนที่อาศัยอยู่ใกล้เคียง ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม (ICESCR) และข้อมติสหประชาชาติที่ 76/300 ให้การรับรองและคุ้มครองไว้ ทั้งยังไม่สอดคล้องกับหลักการชี้แนะของสหประชาชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (UNGPs) และแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (NAP) ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2566 – 2570) ซึ่งเป็นกรอบนโยบายสำคัญที่รัฐบาลไทยใช้ขับเคลื่อนการทำให้ธุรกิจควบคู่ไปกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ในขณะที่เทศบาลตำบลบ้านกลาง (ผู้ถูกร้องที่ 2) ก็ไม่ได้ดำเนินการแก้ไขปัญหากลั่นแกล้งซึ่งเป็นเหตุรำคาญตามพระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ให้หมดสิ้นไป การประกอบกิจการฟาร์มเลี้ยงไก่ไข่ของผู้ถูกร้องที่ 1 และการละเลยต่อการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเจ้าพนักงานท้องถิ่นของผู้ถูกร้องที่ 2 จึงเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน

ด้วยเหตุผลข้างต้น กสม. ในคราวประชุมด้านการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2569 จึงมีมติให้มีข้อเสนอแนะในการป้องกันหรือแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชนไปยังบริษัทเอกชน ผู้ถูกร้องที่ 1 ให้สำรวจและแก้ไขปัญหาสาเหตุของกลิ่นเหม็นในทุกขั้นตอน เพื่อแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุและปรับปรุงระบบบำบัดกลิ่นเหม็น รวมถึงกำชับเจ้าหน้าที่ในการตรวจตราการทำงานอย่างเคร่งครัด และให้มีช่องทางการแจ้งร้องเรียนจากกลิ่นเหม็นสำหรับประชาชนที่อยู่ใกล้เคียง เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาการกลั่นแกล้งที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว

พร้อมกันนี้ให้เทศบาลตำบลบ้านกลาง ผู้ถูกร้องที่ 2 ตรวจสอบและออกคำสั่งเจ้าพนักงานท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. 2535 เพื่อให้ฟาร์มไก่ไข่แห่งดังกล่าวปรับปรุงแก้ไขเหตุเดือดร้อนรำคาญ หรือปรับปรุงสถานประกอบการและติดตามผลจนกว่าการแก้ไขจะเสร็จสิ้น หากยังมีเรื่องร้องเรียนโดยไม่เป็นที่ยุติให้พิจารณาระงับการต่อใบอนุญาตประกอบกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้ถูกร้องที่ 1 รวมทั้งกำหนดแผนงานในการตรวจติดตามการแก้ไขปัญหากลั่นแกล้งจากสถานประกอบการของฟาร์มอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง

กสม. ยังมีข้อเสนอแนะในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยระบุให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเร่งสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องการดำเนินธุรกิจโดยเคารพสิทธิมนุษยชนตามหลักการ UNGPs ให้กับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องที่ต้องปฏิบัติตามแผน NAP ระยะที่ 2 และให้ร่วมกับกรมปศุสัตว์ จัดอบรมให้ความรู้เรื่องการตรวจสอบสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน (HRDD) แก่ผู้ถูกร้องที่ 1 เพื่อให้ประกอบกิจการฟาร์มเลี้ยงไก่โดยเคารพสิทธิมนุษยชน

ในส่วนเทศบาลตำบลบ้านกลางให้กำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาให้สถานประกอบกิจการเลี้ยงไก่ สอดคล้องตามคำแนะนำของคณะกรรมการพิจารณาต่อใบอนุญาตประกอบกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ และควรประสานหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมและสุขอนามัยในพื้นที่ อาทิ ศูนย์อนามัยที่ 1 (เชียงใหม่) เพื่อให้ความเห็นประกอบการพิจารณาและกำหนดเงื่อนไขการต่อใบอนุญาตให้แก่ผู้ร้องที่ 1 ด้วย

ทั้งนี้ ให้สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ศึกษาและติดตามผลกระทบด้านสุขภาพอนามัย สิ่งแวดล้อมของประชาชนในพื้นที่ต่อไป

2. กสม. ชีกรณีนพนักงานสอบสวนตำรวจภูธรยะลา ตรวจเก็บดีเอ็นเอของเด็กจากเหตุระเบิดเป็น การละเมิดสิทธิเด็ก เนะ ตร. ลบข้อมูลและวางแผนปฏิบัติคุ้มครองสิทธิเด็ก

นายบุญเกิด สมนึก ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เปิดเผยว่า คณะกรรมการ สิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ได้รับเรื่องร้องเรียนจากผู้ร้องรายหนึ่งเมื่อเดือนมีนาคม 2569 ผ่านเครือข่าย ผู้ได้รับผลกระทบจากกฎหมายพิเศษ ระบุว่า เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2569 เกิดเหตุระเบิดขึ้นในบ้านหลังหนึ่ง ในพื้นที่ตำบลยะลา อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา ต่อมาพนักงานสอบสวนตำรวจภูธรจังหวัดยะลา (ผู้ร้อง) ได้เชิญตัวมารดาซึ่งเป็นเจ้าของบ้าน พร้อมบุตรชายอายุ 10 ปี และบุตรสาวอายุ 8 ปี (ผู้เสียหาย) ไปยังสถานี ตำรวจ และได้เก็บตัวอย่างสารพันธุกรรม (ดีเอ็นเอ) ของทั้งสามคนโดยใช้สำลีป้ายกระพุ้งแก้ม พร้อมให้ลงนาม ในเอกสารยินยอม โดยผู้ร้องอ้างว่าเจ้าหน้าที่มิได้แจ้งเหตุผลหรือแจ้งสิทธิใด ๆ ให้ครอบครัวทราบ ผู้ร้องเห็นว่าการเก็บข้อมูลดีเอ็นเอของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี เป็นเรื่องละเอียดอ่อนและกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพในชีวิต และร่างกาย จึงขอให้ตรวจสอบและประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องลบหรือทำลายข้อมูลดังกล่าว

กสม. ได้พิจารณาข้อเท็จจริงจากทุกฝ่าย หลักกฎหมาย และหลักสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 28 รับรองสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย และมาตรา 32 คุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวและข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งการจำกัดสิทธิดังกล่าวจะกระทำ ได้ต่อเมื่ออาศัยอำนาจตามกฎหมาย เพื่อประโยชน์สาธารณะ และเพียงเท่าที่จำเป็นและได้สัดส่วนเท่านั้น ประกอบกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (CRC) ข้อ 3 กำหนดให้คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นลำดับแรก ในการกระทำทุกประการที่เกี่ยวกับเด็ก ขณะที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 และมาตรา 131/1 ให้อำนาจพนักงานสอบสวนตรวจเก็บสารพันธุกรรมจากผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องได้ เฉพาะในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปี โดยต้องกระทำเพียงเท่าที่จำเป็นและสมควร ไม่เป็นอันตราย ต่อร่างกาย และต้องได้รับความยินยอม

จากการตรวจสอบข้อเท็จจริงปรากฏว่า เหตุระเบิดดังกล่าวเกิดขึ้นในบ้านซึ่งมารดาของเด็กทั้งสอง เป็นเจ้าของและผู้ครอบครอง โดยขณะเกิดเหตุมีสามีของมารดาพร้อมกลุ่มเพื่อนอยู่ในบ้านและหลบหนีไปทันที หลังเกิดเหตุ เจ้าหน้าที่ตรวจพบวัตถุอุปกรณ์ประกอบวัตถุระเบิดและคราบโลหิตหลายจุดในที่เกิดเหตุ ต่อมา พนักงานสอบสวนได้ประสานผ่านกำนันในพื้นที่ให้เชิญตัวมารดาพร้อมบุตรทั้งสองมายังสถานีตำรวจ และ เก็บดีเอ็นเอของทั้งสามคนโดยใช้สำลีป้ายกระพุ้งแก้ม พร้อมอธิบายเหตุผลก่อนดำเนินการและมีกำนันในพื้นที่ ร่วมเป็นพยาน โดยมารดาได้ลงนามยินยอมให้ตรวจเก็บดีเอ็นเอของตนเองและบุตรทั้งสอง ผลการตรวจพิสูจน์

ทางนิติวิทยาศาสตร์ยืนยันว่าดีเอ็นเอของบุตรทั้งสองมีความสัมพันธ์ทางสายโลหิตกับเจ้าของคราบโลหิตในที่เกิดเหตุ ต่อมาศาลจังหวัดยะลาได้ออกหมายจับมารดาและสามีในความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายและวัตถุระเบิด

กสม. พิจารณาเห็นว่า กรณีพนักงานสอบสวนตรวจเก็บ ดีเอ็นเอของมารดา (ผู้เสียหายที่ 1) เนื่องจากเป็นเจ้าของและผู้ครอบครองบ้านที่เกิดเหตุ จึงมีเหตุอันควรเชื่อว่าสารพันธุกรรมของมารดาอาจปะปนอยู่กับวัตถุพยานในที่เกิดเหตุ จึงมีสถานะเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องซึ่งจำเป็นต้องตรวจเก็บเพื่อคัดแยกจากสารพันธุกรรมของผู้กระทำความผิด อีกทั้งผู้ถูกร้องใช้วิธีการที่กระทบร่างกายน้อยที่สุดและได้รับความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษร แม้ความยินยอมจะให้ไว้ขณะอยู่ที่สถานีตำรวจ แต่ยังไม่ถึงขนาดทำให้การดำเนินการขาดความได้สัดส่วน ในชั้นนี้จึงยังไม่อาจรับฟังได้ว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน

ในส่วนของบุตรทั้งสองซึ่งเป็นเด็ก กสม. เห็นว่าเด็กทั้งสองมิได้มีสถานะเป็นผู้ต้องสงสัยในคดีการเก็บดีเอ็นเอมีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานทางชีวภาพพิสูจน์ความสัมพันธ์กับบิดาซึ่งเป็นผู้ต้องสงสัยที่หลบหนี แม้กฎหมายจะให้อำนาจตรวจเก็บจาก "บุคคลที่เกี่ยวข้อง" ซึ่งเป็นการใช้เด็กเป็นพยานหลักฐานทางชีวภาพเพื่อความสะดวกในการสืบสวน แต่ยังมีทางเลือกอื่น เช่น การเก็บจากสิ่งของเครื่องใช้ของผู้ต้องสงสัยได้ ประกอบกับขณะให้ความยินยอม มารดาอยู่ในสถานะที่ถูกกดดันและต่อมาถูกดำเนินคดี ทำให้ความยินยอมที่ได้รับจากมารดาในฐานะผู้แทนโดยชอบธรรมมีข้อบกพร่อง การตรวจเก็บดีเอ็นเอของเด็กทั้งสองจึงขัดต่อหลักความจำเป็นและหลักความได้สัดส่วน ไม่คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (CRC) จึงรับฟังได้ว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน

ด้วยเหตุผลข้างต้น กสม. ในคราวประชุมด้านการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2569 จึงมีมติเห็นควรมีข้อเสนอแนะให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (ตร.) สั่งการให้ศูนย์พิสูจน์หลักฐาน 10 ทำลายตัวอย่างชีวภาพและลบข้อมูลสารพันธุกรรม (DNA) ของเด็กทั้งสองออกจากฐานข้อมูลทุกระบบ พร้อมจัดทำบันทึกการทำลายไว้เป็นหลักฐาน

และให้ตำรวจภูธรจังหวัดยะลากำหนดแนวปฏิบัติเป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับการตรวจเก็บดีเอ็นเอของเด็กและเยาวชน อย่างน้อยต้องมีการเปรียบเทียบทางเลือกอื่นที่กระทบสิทธิของเด็กน้อยที่สุด การประเมินและจัดทำบันทึกประโยชน์สูงสุดของเด็กก่อนดำเนินการ และการตรวจสอบสภาพแวดล้อมที่อาจกระทบต่อการให้ความยินยอมโดยเสรีของผู้แทนโดยชอบธรรม

3. กสม. มีหนังสือด่วนที่สุดถึงนายกรัฐมนตรี ขอให้ทบทวนการยุบเลิกธนาคารที่ดินและปรับปรุงกลไกการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านที่ดินของประเทศ เพื่อคุ้มครองสิทธิเกษตรกรรายไร่

นายวสันต์ ภัยหลีกลี้ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เปิดเผยว่า สืบเนื่องจากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ได้รับเรื่องร้องเรียนจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 4 แห่งในจังหวัดจันทบุรีเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2568 ระบุว่าได้รับผลกระทบจากมติคณะกรรมการพัฒนาและส่งเสริมองค์การมหาชน (กพม.) ที่ให้ยุติการดำเนินงานและการใช้จ่ายงบประมาณของสถาบันบริหารจัดการธนาคารที่ดิน (องค์การมหาชน) หรือ บจธ. และโดยที่ กสม. เห็นว่ากรณีดังกล่าวเป็นเรื่องสิทธิในมาตรฐานการครองชีพ อันเกี่ยวเนื่องกับ

สิทธิในที่ดินและสิทธิชุมชน จึงได้ประสานการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยรับฟังข้อเท็จจริงและความเห็นจากหน่วยงาน ตลอดจนนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่าง ๆ ซึ่งปรากฏข้อเท็จจริงและสภาพปัญหาเกี่ยวกับการจัดการที่ดิน สรุปได้ดังนี้

ประเทศไทยประสบปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านการถือครองที่ดินอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกษตรกรผู้ยากไร้จำนวนมากไม่สามารถเข้าถึงที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยได้อย่างมั่นคง รัฐบาลจึงจัดตั้ง บจธ. ขึ้นตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบันบริหารจัดการธนาคารที่ดิน (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2554 โดยวัตถุประสงค์สำคัญในการจัดตั้ง “ธนาคารที่ดิน” เพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านการถือครองที่ดิน สนับสนุนเกษตรกรผู้ยากไร้ให้เข้าถึงที่ดินทำกิน และส่งเสริมการบริหารจัดการที่ดินในรูปแบบกลุ่มหรือชุมชน โดยกำหนดให้ บจธ. เป็นองค์การมหาชนที่มีกรอบระยะเวลาการดำเนินงาน โดยระหว่างปี 2559 – 2568 บจธ. ได้ให้ความช่วยเหลือเกษตรกรยากไร้จำนวนมากผ่านโครงการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน โครงการป้องกันการสูญเสียสิทธิในที่ดิน โครงการตลาดกลางที่ดิน และโครงการนำร่องธนาคารที่ดิน ทำให้เกษตรกรมีความมั่นคงในการดำรงชีพ ลดภาระหนี้สิน และรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก อย่างไรก็ตาม พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งฯ พ.ศ. 2554 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2568 กำหนดให้ บจธ. ยุบเลิกเมื่อพ้นวันที่ 30 กันยายน 2569 ที่จะถึงนี้ โดยเมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2568 กพม. มีมติให้ บจธ. ยุติการดำเนินงานและการใช้จ่ายงบประมาณ

กสม. พิจารณาแล้วเห็นว่าการยุติการดำเนินงานและการใช้จ่ายงบประมาณของ บจธ. ส่งผลให้การช่วยเหลือเกษตรกรผู้ยากไร้ในโครงการที่อยู่ระหว่างดำเนินการจำนวนมากต้องหยุดชะงักลง ทั้งการจัดซื้อที่ดิน การพัฒนาสาธารณูปโภคในพื้นที่ชุมชน การป้องกันการสูญเสียสิทธิในที่ดิน และการช่วยเหลือเกษตรกรที่มีภาระหนี้สิน เกษตรกรที่ได้รับผลกระทบมีความเสี่ยงในการถูกยึดหรือสูญเสียที่ดิน ถูกฟ้องขับไล่ สูญเสียโอกาสทางการศึกษาของบุตรหลาน และสูญเสียอาชีพ ตลอดจนได้รับผลกระทบต่อสุขภาพจิตและคุณภาพชีวิตของครอบครัว หากไม่มีมาตรการรองรับหรือกลไกทดแทนที่มีประสิทธิภาพเพียงพอ อาจส่งผลให้การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านที่ดินของประเทศเกิดภาวะชะงักงัน และก่อให้เกิดผลกระทบในวงกว้างต่อเกษตรกรผู้ยากไร้ซึ่งเป็นกลุ่มเปราะบาง

การดำเนินการของ บจธ. จึงไม่ควรคำนึงถึงเพียงการประเมินความคุ้มค่าเท่านั้น แต่ต้องคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะสิทธิในมาตรฐานการครองชีพ สิทธิในที่ดิน และสิทธิชุมชน ซึ่งได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 72 และมาตรา 73 ที่กำหนดหน้าที่ของรัฐในการกระจายการถือครองที่ดินและช่วยเหลือเกษตรกรผู้ยากไร้ให้มีที่ดินทำกินอย่างเป็นธรรม ประกอบกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (ICESCR) รวมถึงปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิของเกษตรกร (UNDROP) ยืนยันว่า การเข้าถึงที่ดินเป็นองค์ประกอบสำคัญของสิทธิในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี

กสม. เห็นว่า การยุบเลิก บจธ. ไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาการจัดการที่ดินของประเทศ ซึ่งเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ต้องอาศัยกลไกการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องในระยะยาว อีกทั้งสำนักงานประมาณเห็นว่า บจธ. มีความคุ้มค่าทั้งด้านความสอดคล้องและความเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล

ผลกระทบ และความยั่งยืน โดย บจธ. สามารถจัดซื้อที่ดินได้ต่ำกว่าราคาประเมินและสร้างรายได้เฉลี่ยให้ครัวเรือนประมาณ 16,000 บาทต่อเดือน อย่างไรก็ตาม ภารกิจของ บจธ. ไม่ได้ซ้ำซ้อนกับหน่วยงานอื่นโดยตรง หากโอนถ่ายภารกิจไปหลายหน่วยงานอาจทำให้ประสิทธิภาพ บจธ. ลดลง และกระทบต่อการจัดสรรงบประมาณ

ด้วยเหตุนี้ ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (นางสาวพรประไพ กาญจนรินทร์) จึงมีหนังสือด่วนที่สุด ที่ สม 0502/28 ลงวันที่ 3 สิงหาคม 2569 ถึงนายกรัฐมนตรี ขอให้พิจารณาทบทวนการยุบเลิก บจธ. และปรับปรุงกลไกการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านสิทธิในที่ดินของประเทศ โดยพิจารณาอบหมายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการแก้ไขปัญหาด้านที่ดินของประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งการแก้ไขพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งฯ โดยไม่กำหนดระยะเวลายุบเลิก บจธ. พร้อมทั้งทบทวนและปรับปรุงรูปแบบและภารกิจของ บจธ. ให้เป็นกลไกของรัฐเชิงธุรกิจควบคู่กับการบริการสังคมด้านการลดความเหลื่อมล้ำและกระจายการถือครองที่ดินเพื่อคุ้มครองสิทธิของเกษตรกรผู้ยากไร้อย่างครบวงจร ทั้งนี้ กสม. ได้หารือแลกเปลี่ยนในเบื้องต้นกับรองนายกรัฐมนตรี (นายปกรณ์ นิลประพันธ์) เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2569 ถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ดินในบริบทของ บจธ. ด้วยแล้ว

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

7 สิงหาคม 2569